

<https://helda.helsinki.fi>

Kansa jakautuu, ammattikunnat yhdistävät voimansa :
Arvostelu teoksesta Ville Lähde & Johanna Vehkoo (toim.):
Jakautuuko Suomi? Eriarvoisuus tutkijoiden, toimittajien ja
taiteilijoiden silmin.

Lahtinen, Hannu

2019-09-13

Lahtinen , H 2019 , ' Kansa jakautuu, ammattikunnat yhdistävät voimansa : Arvostelu teoksesta Ville Lähde & Johanna Vehkoo (toim.): Jakautuuko Suomi? Eriarvoisuus tutkijoiden, toimittajien ja taiteilijoiden silmin. ' , Sosiologia , Vuosikerta. 56 , Nro 3 , Sivut py 3 2 5 3 2 7 .

<http://hdl.handle.net/10138/312224>

acceptedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Kansa jakautuu, ammattikunnat yhdistävät voimansa¹

Ville Lähde ja Johanna Vehkoo (toim.): *Jakautuuko Suomi? Eriarvoisuus tutkijoiden, toimittajien ja taiteilijoiden silmin*. Helsinki: Into, 2018, 185 s. ISBN 978-952-264-960-7.

Koneen Säätiö järjesti syksyllä 2014 ja vuoden 2015 aikana neljä kierrosta rahoitushakuja otsikolla ”Jakautuuko Suomi?”. Teemahaussa rahoitettiin 3,8 miljoonalla eurolla noin kolmeakymmentä erilaista suomalaisen yhteiskunnan eri-arvoisuuden teemoja käsittelevää projektia, jotka yhdistivät tutkimusta, journalismia ja joskus visuaalista taidetta. Keskeistä hankkeen rahoittamisessa projekteissa oli se, että ne tehtiin alusta lähtien tutkijoiden, toimittajien ja taiteilijoiden yhteistyönä. Ville Lähden ja Johanna Vehkoon toimittamaan kirjaan *Jakautuuko Suomi?* on koottu vuoden 2018 aikana Koneen Säätiön nettisivuilla julkaistu kirjoitussarja, jossa luodetaan hankkeen rahoittamien projektien jälkitunnelmia.

Kirja sisältää Kalle Korhosen johdannon lisäksi kaksikymmentä lyhyehköä kirjoitusta eri projektien edustajilta. Aiheiden kirjo on täten laaja, mutta ne voi jakaa kutakuinkin kolmeen eri teemaan, joita myös kirjan järjestys noudattaa. Ensimmäiset kahdeksan lukua käsittelevät maahanmuuton ja etnisyyden teemoja. Kolme näistä lähestyy niitä monikulttuuristuvan asuinalueen kautta: Reetta Rädyn ja Johanna Niemen kirjoitusten tapausena on Helsingin Vuosaari ja Marko Juntusen sekä Ville Laakkosen yhteisartikkelissa Turun Varissuo. Suvi Keskinen kollegoineen taas tutkii poliisin harjoittamaa etnistä profilointia ja Veronika Honkasalo kollegoineen käsittelee maahanmuuttajien ihmisoikeuksia useista näkökulmista. Hannele Huhtalan tulokulma on erityisesti itäeurooppalaisille romaneille työmahdollisuuksia antavan Iso Numero -lehden toiminta. Turvapaikanhakijateemoihin keskittyviä artikkeleita ovat Tapio Nykäsen ja kumppanien pohjoissuomalaisen vastaanottokeskuksen elämää ja vanhan paikallisyhteisön reagointia siihen käsittelevä kirjoitus sekä Kaisa Viitasen pakkopalautuksia käsitelleen taide- ja tietokirja- sekä oppimateriaaliprojektin kuvaus.

Keskimmäisen osion seitsemän artikkelia keskittyvät huono- ja hyväosaisuuteen sosioekonomisten, terveydellisten ja ikään liittyvien jakolinjojen kautta. Maria Ohisaloon näkökulma ovat leipäjonot, Heikki Hiilamon osallistavaa sosiaaliturvaa vastustanut kansalaisaktivismi. Hanna Kuusela kääntää katseensa sosioekonomisen aseman yläkerroksiin haastatteleamalla suurituloisimman promillen edustajia ja Anu Silverbergin ja Antti Järven sekä Tuukka Tammen aiheena on mielenterveys ja/tai päihdekuntoutujat heidän asumispalvelujensa näkökulmasta. Ikäryhmien välisiä jakoja työelämään pääsyssä ja siellä pysymisessä avaavat Pirjo Nikander Postin ikääntyvien nykyisten ja entisten työntekijöiden sekä Terhi Hautamäki nuorten patkätyöläisten ja yrittäjien näkökulmasta.

Kirjan jälkimmäinen kolmannes puolestaan pureutuu viestinnällisiin teemoihin viiden artikkelin voimin. Paavo Järvensivun ja Jussi Erosen projekti etsi keinoja, joilla toimittajien ja tutkijoiden välinen kommunikointi sujuu ilmastoaiheisessa journalismissa. Mikko Hautakangas ja Laura Ahva avaavat sovittelujournalismin periaatteita tapausesimerkillä vegaanin ja maanviljelijän kohtaamisesta, josta sekä Vihreän Langan että Maaseudun Tulevaisuuden toimittaja tekivät juttunsa. Markus Kaakinen ja Atte Oksanen pureutuvat Internetin vihapuheilmiöön, Susanna Helke taas elokuvan keinoihin

¹ Tämä on viimeinen kirjoittajaluonnos kirja-arvostelusta, joka on ilmestynyt vuonna 2019 seuraavassa aikakausjulkaisussa: *Sosiologia* 56(3): sivut 325–327.

yhteiskunnan jakolinjojen ja muutoksen kuvaajana. Viimeisessä luvussa Inkeri Koskinen pohtii metatasolla eri ammattirajat ylittävän yhteistyön onnistumista ja kuvaa eri ammattikuntien tiedonintressit yhdistävien aineistojen hankkimista. Lisäksi kirja sisältää lukujen teemoihin liittyvää valokuva- ja piirrosmateriaalia.

Jakautuuko Suomi ei ole tieteellinen tutkimus, eikä se sitä toki yritäkään olla. Kirjassa ei suoraan oteta kantaa siihen, mitkä ovat keskeiset yhteiskunnalliset jakolinjat nyky-Suomessa. Toisaalta teemojen valinnoista voi päätellä yhtä ja toista. Kirjan luvut tasapainottelevat sisällöllisten kysymysten ja projektien toiminnan kuvausten välimaastossa. Jälkimmäistä Koskinen vetää päätösluvussa yhteen yhteistyön onnistumisen ja kompastuskivien näkökulmasta. Sen sijaan työn sisällöllisiin tuloksiin ei aina päästä kovin syvälle. Teos ei myöskään anna lukijalle suoraan vastausta otsikon kysymykseen ”jakautuuko Suomi”, joskin ainakin Ohisalo ja Rätty ansiokkaasti, tosin pikaisesti, koskettelevat tätä vaikeaa kysymystä. Kirjasta jääkin ajoittain projektikatalogin ja kenttämuistiinpanojen maku. Onneksi kirjoittajat ovat kuitenkin taitavia ja kenttätunneista voi rivien välistä lukea paljonkin siitä, mitä tiedonkeruun aikana tapahtui suomalaisessa yhteiskunnassa.

Teos luokin mielenkiintoista kuvaa ajan hengestä. Projektit onnistuvat edetessään vangitsemaan 2010-luvun puolivälin tienoilla tapahtuneita yhteiskunnallisia murroskohtia, joita ei välttämättä edes osattu ennakoita. Rätty kertoo työryhmänsä lähteneen Vuosaareen erityisesti sosioekonominen jakautuminen mielessään – sanalla ”eriarvoisuus” sivumennen sanoen tuntuu olevan sosioekonominen pohjavire – mutta tutkimusprojektin edetessä vuonna 2015 yhä hiertävämmäksi jännitteeksi yhteiskunnallisessa ilmapiirissä nousee maahanmuutto. Vaikka jokapäiväinen elämä sinällään säilyi ilmeisesti varsin samanlaisena, kiristynyt yhteiskunnallinen ilmapiiri näkyi vuosaarelaisessa arjessa. Samoin esimerkiksi verkon vihayhteisöihin ja pakkopalautuksiin liittyneisiin projekteihin ryhtyminen ennen vuosikymmenen puoliväliä osoittivat tekijöiltään huomattavaa kaukonäköisyyttä ja kykyä haistella ajan tuulia. Ne eittämättä nousivat keskeisiksi teemoiksi juuri projektien käynnissäoloaikana. Hiilamon projekti puolestaan saattoi olla liikaakin aikaansa edellä. Työttömiin kohdistetut aktivointitoimet kun nousivat yhteiskunnallisen keskustelun keskiöön ja synnyttivät laajaa kansalaisaktivismia vasta projektin päättymisen jälkeen Sipilän hallituksen aktiivimallin myötä. Sosiologisena taidonnäytteenä Hiilamo myös kääntää projektinsa osittaisen epäonnistumisen voitoksi nostamalla analyysissään epäonnistumisen syistä jatkotarkastelemisen arvioisia hypoteeseja, jotka liittyvät sosiaalipoliittiseen järjestelmään ja sosiaaliturvalla elävien resursseihin.

Tietystä kirjan sisällön pirstaleisuudesta tai jakautuneisuudesta huolimatta hanketta voi pitää monin tavoin onnistuneena siinä, miten se ylitti ainakin ammatillisia jakolinjoja. Joistakin kitkatekijöistä, kuten haastateltavien anonymiteetin etiikasta ja työskentelytempon eroista, huolimatta yhteiskuntatieteilijän ja journalistin maailmojen etäisyys ei näytä kirjan perusteella mitenkään ylitsepääsemättömältä (sen sijaan tutkijoiden ja taitelijoiden visioiden yhteensovittamisessa oli hieman enemmän esteitä, joita Koskinen luvussa kiinnostavasti analysoi). Tutkijoiden ja toimittajien yhteistyö tuntui sujuvan niin, että molemmat osapuolet hyötyivät toisistaan ja kokonaisuudesta tuli

enemmän kuin osiensa summa. Suomalaisen yhteiskunnan tärkeitä jakoja ja muutoksia koskeva tieto ei jäänyt ainoastaan kansainvälisen tutkimusyhteisön kuriositeetiksi pienen pohjoisen maan tapahtumista, vaan tutkimus sai uudenlaisella tavalla mahdollisuuden tavoittaa myös suuren yleisön populäärien tiedotusvälineiden kautta. Toimittajat puolestaan saivat käyttöönsä laadukasta hitaan ja tutkivan journalismin materiaalia. Tämä taisi olla myös Risto Alapuron visio hankkeen takana. Sen yhteiskunnallinen vaikuttavuus näyttääkin onnistuneen erilaisin tavoin. Esimerkiksi hankkeen kautta toimintaansa vakiinnuttanut Iso Numero -lehti on nostanut aiempien romanikerjäläisten statusta kirjaimellisesti polven juuresta kasvokkaisen kohtaamisen tasolle.

Jakautuuko Suomi sopii nyt päättyvässä olevan vuosikymmenen yhteiskunnallisista jakolinjoista kiinnostuneille kansalaisille, joilla on halua perinteisten tiedon- ja tekstintuottamisen lajien jakolinjojen ylittämiseen. *Jakautuuko Suomi?* -hankkeissa sosiologisella osaamisella oli keskeinen paikka, siispä kirjan ote koskettanee sosiologeja myös yleisön puolelta. Lisäksi projektien kuvaukset antavat kirjalle myös pedagogisen ulottuvuuden. Se soveltunee laaja-alaisen menetelmäkurssin oheislukemistoksi opastamaan tutkimusprojektin suunnittelua ja kulkua yhteiskunnan tilan mukana muuttuvine tilanteineen.

Hannu Lahtinen